

NUTQIY KO'NIKMALAR TUSHUNCHASI VA ULARNING BOSHLANG'ICH TA'LIMDAGI O'RNI

Namangan davlat pedagogika instituti magistranti

Abdupattoyeva Barhayo Nozimjon qizi

barhayoabdupattoyeva@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada nutqiy ko'nikmalar tushunchasi, ularning pedagogik-psixologik mohiyati hamda boshlang'ich ta'lim jarayonidagi o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutqiy ko'nikmalarni shakllantirishning ahamiyati, ularning tafakkur va kommunikativ kompetensiya rivojiga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirishda zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanish masalalariga e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: nutqiy ko'nikmalar, boshlang'ich ta'lim, og'zaki nutq, yozma nutq, kommunikativ kompetensiya, tafakkur.

КОНЦЕПЦИЯ РЕЧЕВЫХ НАВЫКОВ И ИХ РОЛЬ В НАЧАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Абдупаттоева Бархайо Нозимжон кызы

barhayoabdupattoyeva@gmail.com

Аннотация: В статье научно анализируется концепция речевых навыков, их педагогическая и психологическая сущность и роль в процессе начального образования. Подчеркивается важность формирования речевых навыков у учащихся начальной школы, их влияние на развитие мышления и коммуникативной компетентности. Также уделяется внимание вопросам

применения современных педагогических подходов в развитии речевых навыков.

Ключевые слова: речевые навыки, начальное образование, устная речь, письменная речь, коммуникативная компетентность, мышление.

THE CONCEPT OF SPEECH SKILLS AND THEIR ROLE IN PRIMARY EDUCATION

Abdupattoyeva Barhayo Nozimjon izi
barhayoabdupattoyeva@gmail.com

Abstract: The article analyzes the concept of speech skills, their pedagogical and psychological essence, and their role in primary education. The importance of developing speech skills in primary school students and their impact on thinking and communicative competence are highlighted. In addition, attention is paid to the use of modern pedagogical approaches in developing speech skills.

Keywords: speech skills, primary education, oral speech, written speech, communicative competence.

Kirish: Mamlakatimizda bugungi kunda ta'lim tizimini yuqori darajada sifat bosqichiga olib chiqish uchun qilinayotgan islohatlar boshlang'ich ta'limdan boshlab o'quvchilarning fanlar asoslari bo'yicha olgan bilimlarini va o'zlashtirishga ehtiyojini, mehnat ko'nikmalarini, kreativ fikrlash va tashqi olamga ongli munosabatini shakllantirish uchun zarur shart-sharoitlar yaratib, boshlang'ich ta'limda boshlang'ich sinf o'quvchilari ijodiy faoliyatini tashkil etishning pedagogik yondashuvlarini takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Hozirgi paytda boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini rivojlantirishga yanada

yuqori talablar qo'yilmoqda. Bu talablarga javob berish nutqni rivojlantirishga oid yangi izlanishlarni taqozo etadi. Yangilanayotgan ta'limda olib borilayotgan ijodiy izlanishlar haqqoniy ilmiy nazariyalarga, jamiyatimizning rivojlanish qonuniyatlariga, o'qitish tizimining nazariy asoslari bilan birgalikda insoniyat rivojlanishining harakatga keltiruvchi kuchlari hamda ularni shakllantirish sharoitlari to'g'risidagi bilimlariga tayangan holdagina muvaffariyatga erishadi. Erishish jarayonida insondan uzliksiz o'qish va izlanish talab qilinadi[1].

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning nutqiy rivojiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Chunki nutq shaxs tafakkurining asosiy ko'rsatkichi bo'lib, bilimlarni egallash, fikr almashish va ijtimoiy munosabatlarda faol ishtirok etishning muhim vositasi hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi nutqiy ko'nikmalar shakllanishining hal qiluvchi davri bo'lib, bu jarayonda o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqi jadal rivojlanadi.

Boshlang'ich sinflarda nutqiy ko'nikmalarni tizimli rivojlantirish o'quvchilarning ta'lim jarayonidagi faolligi, mustaqil fikrlashi hamda kommunikativ kompetensiyasini oshirishga xizmat qiladi.

Nutqiy ko'nikmalar tushunchasining ilmiy-pedagogik mazmuni

Nutqiy ko'nikmalar shaxsning til vositalaridan ongli va maqsadli foydalanib, fikrini og'zaki va yozma shaklda ifodalash qobiliyatidir. Ushbu ko'nikmalar tinglash, gapirish, o'qish va yozish faoliyatlari orqali namoyon bo'ladi[3].

Pedagogik tadqiqotlarda nutqiy ko'nikmalar quyidagi tarkibiy qismlardan iborat ekani ta'kidlanadi:

tinglab tushunish ko'nikmasi;

og'zaki nutq ko'nikmasi;

o'qish ko'nikmasi;

yoza nutq ko'nikmasi.

Mazkur ko'nikmalar o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, ularning uyg'un rivoji o'quvchining nutqiy kompetensiyasini shakllantiradi. Nutqiy ko'nikmalar

rivojlangan sari o'quvchining tafakkuri, xotirasi va diqqat jarayonlari ham takomillashadi[2].

Boshlang'ich ta'limda nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirish ta'lim samaradorligini ta'minlovchi muhim omillardan biridir. Ushbu bosqichda o'quvchilar:

- ona tilining fonetik, leksik va grammatik asoslarini o'zlashtiradi;
- fikrni izchil bayon qilishga o'rganadi;
- muloqot madaniyatini egallaydi.

Nutqiy ko'nikmalar boshlang'ich sinf o'quvchilarida bilimlarni ongli o'zlashtirishga, mustaqil fikrlashga va ijodiy faoliyatga yo'naltiradi. Ayniqsa, ona tili va o'qish savodxonligi darslarida nutqiy mashqlar, matn ustida ishlash, qayta hikoyalash va ijodiy topshiriqlar muhim didaktik ahamiyatga ega[4].

Nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar

Boshlang'ich ta'limda nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirishda interfaol metodlar va innovatsion texnologiyalardan foydalanish samarali natijalar beradi.

Jumladan:

- savol-javob va suhbat metodlari;
- rolli va didaktik o'yinlar;
- klaster, insert, aqliy hujum texnologiyalari;
- matn asosida ijodiy yozma ishlar.

Ushbu yondashuvlar o'quvchilarning nutqiy faolligini oshiradi, erkin fikrlash va o'z fikrini asoslab berish ko'nikmalarini shakllantiradi[5].

Xulosa qilib aytganda, nutqiy ko'nikmalar boshlang'ich ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismi bo'lib, o'quvchining intellektual va shaxsiy rivojida muhim o'rin tutadi. Nutqiy ko'nikmalarni tizimli va maqsadli rivojlantirish orqali o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasi, bilimlarni o'zlashtirish darajasi va ijtimoiy faolligi yuksaladi. Shu sababli boshlang'ich ta'lim jarayonida

nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirish pedagogik faoliyatning ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- 1.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasiga oid qaror va farmonlari. – Toshkent, 2020–2024.
- 2.Qosimova K., Matchonov S. Ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: Fan, 2021.
- 3.Yo'ldoshev J. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: Innovatsiya, 2022.
- 4.Rasulova M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutqiy kompetensiyani rivojlantirish masalalari // Pedagogik ta'lim. – 2023.
- 5.Karimova G. Nutq va tafakkur rivoji masalalari // Ta'lim va tarbiya. – 2024.

